

SZTAB GENERALNY
ZARZĄD OPERACYJNY

Egz. Nr 1

gen. bryg. Bolesław CHOCHA

ROZWÓJ SYSTEMU OBRONNEGO PRL

- I. Okres wojny – narodziny obronności ludowej
- II. Przejście Sił Zbrojnych na stopę pokojową w latach 1945–1949
- III. Poważny wzrost ilościowy Sił Zbrojnych w latach 1949–1955
- IV. Lata 1956–1960. Początki zmian jakościowych i przygotowanie warunków do zmiany zasadniczej
- V. Główne problemy rozwoju obronności od 1961 r.

ARCHIWUM
BIBLIOTEKI SZKOLENIA
ANALIZY
26947

26947

WARSZAWA

WRZESIEŃ

1963

SZTAB GENERALNY
ZARZĄD OPERACYJNY

Egz. Nr. **1**

gen. bryg. Bolesław CHOCHA

ROZWÓJ SYSTEMU OBRONNEGO PRL

- I. Okres wojny – narodziny obronności ludowej
- II. Przejście Sił Zbrojnych na stopę pokojową w latach 1945–1949
- III. Poważny wzrost ilościowy Sił Zbrojnych w latach 1949–1955
- IV. Lata 1956–1960. Początki zmian jakościowych i przygotowanie warunków do zmiany zasadniczej
- V. Główne problemy rozwoju obronności od 1961 r.

ARCHIWUM
BIBLIOTEKI SZCZEGÓLNEJ
AKADEMII SZKÓŁ GENERAŁÓW
gen. broni B. ŚWIERCZAKOWSKI
26947

26947

W A R S Z A W A

W R Z E S I E Ń

1 9 6 3

S Z T A B G E N E R A L N E G
Z A R Z A D O P E R A C Y J N Y

~~_____~~
egz.nr.... 1

Queklos. prot 12357 R

ROZWOJ SYSTEMU OBRONNEGO PRL

- I. Okres wojny - narodziny obronności Ludowej
- II. Przejście Sił Zbrojnych na stopę pokojową w latach 1945-1949.
- III. Poważny wzrost ilościowy Sił Zbrojnych w latach 1949-1955
- IV. Lata 1956-1960. Początki zmian jakościowych i przygotowanie warunków do zmiany zasadniczej
- V. Główne problemy rozwoju obronności od 1961 r.

Warszawa

wrzesień

1963 r.

ARCHIWUM
BIBLIOTEKI SZKOLNO-WOJSKOWEJ
AKADEMICZNEJ
IM. GEN. BRONISŁAWA SZCZEPANOWICZA
26947

I.

OKRES WOJNY - NARODZINY OBRONNOSCI LUDOWEJ

Druga wojna światowa miała powszechny i wszechograniczający ~~skala~~ o nieznany dotąd rozmachu, tempie i niezwykłym natężeniu działań, które toczyły się zarówno przeciwko wojskom walczącym na zewnętrznym froncie walki zbrojnej, jak i przeciwko ludności cywilnej i całej strukturze państwowej na zapleczu.

Wojnie tej nie było w stanie sprostać osamotnione, pozbawione rzetelnych sojuszków, słabe pod względem ekonomicznym i militarnym przedwrzesniowe państwo polskie, którego zgubna dla losów narodu wewnętrzna i zagraniczna polityka była logiczną konsekwencją rządów burżuazji i obszarnictwa. Skutki tej polityki zniweczyły do minimum możliwości obronne kraju, skazując naród na niewymowne cierpienia i ofiary w okresie hitlerowskiej okupacji.

Eksterminacyjna polityka okupanta uderzająca w całe społeczeństwo i wszystkie dziedziny życia ogólnonarodowego oraz klęska koncepcji politycznych i militarnych burżuazji polskiej - spowodowały znaczną ewolucję poglądów społeczeństwa na perspektywy i możliwości walki narodowowyzwoleńczej. Masy ludowe coraz lepiej zaczęły rozumieć, że obiektywne prawa współczesnej strategii obronnej oraz wymagania procesu historycznego narzucają konieczność prowadzenia walki o wyzwolenie narodowe i przeobrażenia społeczne w ścisłym sojuszu i w oparciu o siły nowego, wyższego ustroju socjalistycznego.

W wyniku napadu Niemiec hitlerowskich na Związek Radziecki wojna narodów przeciwko faszyzmowi wkroczyła w nową fazę, zmieniając w sposób zasadniczy istniejący układ sił na świecie i wywierając olbrzymi wpływ na społeczeństwo polskie i uaktywnienie jego postawy wobec okupanta.

Na czoło walki narodowowyzwoleńczej w kraju wysunęły się siły rewolucyjne, które wiążąc sprawę polską ze zwycięstwem sił postępu przeciwstawiały się polityczno-militarnym koncepcjom burżuazji i wysunęły własny program stworzenia szerokiego frontu narodowego do walki o wolną, niepodległą i demokratyczną Polskę.

Wyrazicielem postawy sił rewolucyjnych stała się Polska Partia Robotnicza. Wysłunięcie przez PPR jedynie słusznej strategii i taktyki walki z okupantem, zapoczątkowało zarazem pierwszy w dziejach narodu polskiego okres rozwoju rewolucyjnej obronności ludowej.

Opracowana przez siły rewolucyjne - klasę robotniczą i jej partię strategia walki narodowowyzwoleńczej wyrażała pierwszoplanowe, zasadnicze w danych warunkach elementy obronności ludowej: jednocześnie do walki z wrogiem wszystkich patriotycznych sił narodu, szybką organizację sił zbrojnych oraz nieustanne atakowanie nieprzyjaciela wszystkimi siłami, środkami i metodami zarówno w kraju na wewnętrznym, partyzanckim froncie obrony, jak i siłami regularnych, operacyjnych jednostek polskich działających na zewnętrznym froncie walki. Wyrosła w toku walki wyzwolenczej koordynacja działań obu tych pionów ludowych sił zbrojnych, realizowana przez kierownictwo polityczne w oparciu o ścisły sojusz sił antyfaszystowskich w kraju z siłami pierwszego państwa socjalistycznego, w pełni odzwierciedlała zasadę współdziałania pomiędzy regularnym, zewnętrznym frontem walki zbrojnej, a działającym na zapleczu - frontem wewnętrznym.

Zgodność wysuniętego przez klasę robotniczą i jej partię programu polityczno-społecznego z dążeniami i interesami podstawowych mas narodu, zwłaszcza przekonanie się mas ludowych o słuszności realizowanej przez nowe siły rewolucyjne strategii politycznej i militarnej, umożliwiły władzy ludowej zmobilizowanie i zorganizowanie wieluset tysięcy siły zbrojnej, która współdziałając w wyzwoleniu kraju, wniosła w końcowym okresie wojny istotny wkład w realizację jednego z podstawowych postulatów narodowych, którym było oparcie granic państwa ludowego na Odrze, Nysie i Bałtyku i udział w zwycięstwie nad faszyzmem.

O skali podjętego wysiłku świadczy fakt, że w chwili zakończenia wojny Wojsko Polskie składało się z: naczelnego dowództwa, dowództwa lotnictwa, dwóch dowództw armii, czterech dywizji piechoty, dwóch brygad zaporowych, dywizji kawalerii, dwunastu brygad artylerii, brygady moździerzy, trzech dywizji artylerii przeciwlotniczej, korpusu pancernego, dwóch brygad pancernych, czterech brygad saperów, brygady

pontonowo-mostowej i czterech dywizji lotnictwa.

Stan bojowy armii /jednostki operacyjne/ wynosił prawie 200 tys. ludzi, 2200 dział i moździerzy, 650 dział przeciwpancernych, 209 dział przeciwlotniczych, 500 czołgów i dział pancernych, 330 samolotów.

Uprócz tego w skład wojska wchodziło dwanaście batalionów pracy, cztery pułki aprowizacyjne, trzy samodzielne bataliony robocze łączności, samodzielny batalion remontowy, osiem batalionów budowlanych, dywizja rolno-gospodarcza w składzie sześciu samodzielnych pułków rolno-gospodarczych, samodzielna brygada inżynieryjno-budowlana przeznaczona do likwidacji skutków wojny i prowadzenia pracy przy odbudowie kraju, pułk ochrony kolei itp. Liczebność tych sił, bez jednostek zapasowych, jednostek formujących się, jednostek służby zdrowia itp., wynosiła około 125 tys. ludzi.

W toku działań wojennych Naczelne Dowództwo WP, współdziałając z Naczelnym Dowództwem Armii Radzieckiej w zakresie operacyjnego wykorzystania sił zbrojnych, realizowało równocześnie szereg zadań związanych z organizowaniem tych sił, przygotowywaniem dla wojsk rezerw ludzkich i materiałowych, szkoleniem rezerw, przywracaniem w kraju ładu i bezpieczeństwa. Ponadto współdziałało ono w tworzeniu zrębów władzy ludowej, jej organów bezpieczeństwa i administracji oraz współuczestniczyło w pracach związanych z usuwaniem zniszczeń i odbudową kraju.

Doświadczenia zdobyte w okresie wojny wyzwolenczej wywarły poważny wpływ na rozwój i kształtowanie się zasad, form i perspektyw rozwoju obronności ludowej. Szczególnie cenne doświadczenia uzyskano w następujących dziedzinach:

- a/ działań regularnych sił zbrojnych i prowadzenia przez nie współczesnych operacji ogólnowojskowych w ścisłym współdziałaniu wszystkich rodzajów wojsk i służb;
- b/ organizacji, sposobów działania i dowodzenia siłami zbrojnymi na wewnętrznym froncie obrony;
- c/ zapewnienia w kraju porządku i bezpieczeństwa, szczególnie w toku walki z bandami i dywersją w okresie rodzenia się władzy ludowej;

d/ kształtowania i doskonalenia form i metod politycznego i wojskowego kierownictwa sprawami obronności i jednoczenia wysiłku całego narodu na rzecz odniesienia zwycięstwa.

II.

PRZEJSCIE SIŁ ZBROJNYCH NA STOPE POKOJOWA W LATACH 1945-1949

Zwycięskie zakończenie wojny i wkroczenie w okres pokojowy wysuwało przed narodem polskim i jego władzą nowe zasadnicze zadania związane z umacnianiem ustroju demokratycznego, zdobyczy społecznych narodu, usuwaniem zniszczeń i odbudową kraju. Dla sił zbrojnych zakończenie wojny stanowiło jednocześnie początek nowej fazy ich działalności - fazy przechodzenia na stopę pokojową. Proces ten przebiegał w wojsku w szczególnych warunkach jakie kształtowały się bezpośrednio po zakończeniu wojny. W dziedzinie międzynarodowej nie istniała bezpośrednia groźba konfliktu zbrojnego. W dziedzinie wewnętrznej - następstwa wojny doprowadziły do wyjątkowo skomplikowanej sytuacji ekonomicznej oraz spowodowały poważne trudności polityczne podsycane przez międzynarodowe i wewnętrzne siły reakcyjne.

W tej sytuacji w zapoczątkowanym procesie demobilizacji i reorganizowania sił zbrojnych należało z jednej strony uwzględnić, że utrzymywanie i zaspokajanie potrzeb kilkuset-tysięcznej armii stanowiło zbyt wielkie obciążenie dla dźwigającej się z ruin i zniszczeń wojennych gospodarki narodowej a z drugiej - trzeba było brać pod uwagę, że wojsko stanowiło poważną, zdyscyplinowaną, ujętą w ramy organizacyjne, dysponującą niezbędnym sprzętem technicznym i transportem siłę dyspozycyjną władzy ludowej, zdolną do aktywnego i niezwłocznego włączenia się do akcji usuwania skutków wojny i budowy fundamentów nowego układu politycznego i społeczno-ekonomicznego w kraju.

Istota problemu polegała również na tym, że jeszcze w toku działań wojennych, realizując swą zasadniczą funkcję - funkcję walki narodowo-wyzwoleńczej i obrony suwerennych praw narodu - wojsko brało czynny udział w pracy na najważniejszych dla życia kraju odcinkach, w usuwaniu zniszczeń,

odbudowie, zagospodarowaniu ziem odzyskanych i tworzeniu zrębów władzy ludowej, równocześnie spełniając funkcję wychowawczą w warunkach wzniecanego przez reakcję zamętu ideowego, czynnie angażując się w sprawy kształtowania ludowego ustroju społeczno-politycznego, w jego ochronie i utrwalaniu podstaw ekonomicznych.

W warunkach pokoju, w konkretnej sytuacji kraju ta właśnie wewnętrzna funkcja wojska wysuwała się aktualnie na pierwszy plan w poważnym stopniu określając dalszy rozwój doskonalenia sił zbrojnych na okres najbliższych kilku lat.

Przejście wojska na stopę pokojową związane było z koniecznością dokonania szeregu zmian w strukturze organizacyjnej sił zbrojnych. W tym celu niezwłocznie po zakończeniu wojny rozformowano w poszczególnych rodzajach wojsk, zwłaszcza w piechocie, szereg związków taktycznych i oddziałów. Na skutek zmniejszenia się ogólnej liczebności wojska, w wyniku dokonanych zmian organizacyjnych oraz dzięki prowadzonym intensywnie pracom remontowo-naprawczym częściowo poprawił się stan uzbrojenia i wyposażenia wojsk. Zmienił się również ciężar gatunkowy poszczególnych rodzajów wojsk i służb w dywizjach piechoty, które jednak w dalszym ciągu stanowiły podstawową siłę wojska.

Po zakończeniu w końcu października 1945 r. redukcji stanów osobowych i po przeprowadzonej reorganizacji wojsk - w strukturze organizacyjnej związków taktycznych i oddziałów nie wprowadzono już żadnych istotniejszych zmian. Do 1949 r. zachowały one w zasadzie swój szkielet organizacyjny z ostatniego okresu wojny.

Proces demobilizacji i reorganizacji sił zbrojnych przebiegał w warunkach istnienia wewnętrznego frontu walki z uzbrojoną reakcją, przeciwko terrorowi band.

Zwycięstwo nad hitleryzmem rozwiązało problem niepodległości narodowej, nie rozstrzygnęło jednak do końca spraw drugiego, wewnętrznego frontu - frontu klasowego.

Zapoczątkowana w ostatniej fazie wojny wyzwolenczej zbrojna działalność reakcyjnego podziemia, akty dywersji, rabunków, terroru wobec ludności cywilnej, Wojska Polskiego, oddziałów radzieckich i organów administracji państwowej - paraliżowały

i dezorganizowały życie społeczno-polityczne i gospodarcze w niektórych rejonach kraju.

Ogółem na terenie całego kraju przeciwko władzy ludowej wystąpiło zbrojnie około 240 zorganizowanych oddziałów o łącznej liczbie 30-40 tys. ludzi. Wynikała stąd potrzeba wypracowania określonych metod walki z wrogiem działającym wewnątrz kraju, a zatem potrzeba przygotowania i organizacyjnego ujęcia sił przeznaczonych do zapewnienia ładu i bezpieczeństwa na obszarze państwa. W związku z tym, w ramach przeprowadzonej reorganizacji sił zbrojnych, na podstawie decyzji rządu utworzono na bazie części jednostek wojska pierwsze regularne siły Wojsk Wewnętrznych - Korpus Bezpieczeństwa Wewnętrznego oraz Wojska Ochrony Pogranicza.

W celu zlikwidowania zbrojnego podziemia, zapewnienia bezpieczeństwa i pokojowych warunków pracy, na podstawie decyzji Partii i Rządu, do walki z bandami skierowano m.in. cztery dywizje piechoty WP, które wspólnie z jednostkami wojsk KBW, WOP, oddziałami MO i lokalnymi grupami samoobrony, rozpoczęły operacje w najbardziej zagrożonych rejonach kraju. Obszar państwa został podzielony na wojewódzkie strefy działań kierowane przez wojewódzkie komitety koordynacyjne, które z ramienia partii i rządu kierowały przebiegiem operacji. W skład komitetów wchodziłi przedstawiciele wojska, KBW, MO i przedstawiciele MBP.

Reorganizacja sił zbrojnych, zwłaszcza oparcie systemu kompletowania wojska o kadrę zawodową i żołnierzy z poboru, wymagały również stworzenia szerokiej bazy szkoleniowej oraz opracowania odpowiedniego systemu szkolenia i wychowania wojskowego, opartego o pełnowartościowy program przygotowania wysoko kwalifikowanych kadr oficerskich i żołnierzy.

W związku z tym, w oparciu o istniejące szkoły zorganizowano szereg nowych specjalistycznych szkół oficerskich. Ponadto w celu przygotowania dla potrzeb wojska i obronności kraju wysoko kwalifikowanych kadr naukowych i dowódczo-sztabowych zdolnych do samodzielnego rozwiązywania podstawowych problemów teorii i praktyki nowoczesnej wojny, powołana została do życia pierwsza w kraju wyższa uczelnia wojskowa - Akademia Sztabu Generalnego.

Proces politycznej i gospodarczej stabilizacji kraju i pokojowy rozwój sił obronnych przebiegał w warunkach coraz bardziej komplikującej się sytuacji międzynarodowej. Wystąpienia czołowych polityków anglosaskich kwestionujące granice polskie na Odrze i Nysie, zainicjowanie wyścigu zbrojeń, szantaż atomowy oraz stawianie na odrodzenie militarzemu niemieckiego świadczyło, że koła imperialistyczne Zachodu nie zamierzały pogodzić się z nowym układem sił, jaki zaistniał w wyniku drugiej wojny światowej.

Te nowe niebezpieczne dla sprawy pokoju, zwłaszcza dla bezpieczeństwa naszego kraju zjawiska w sytuacji międzynarodowej, stawiały przed Wojskiem Polskim szczególnie odpowiedzialne zadania w dziedzinie dalszego podnoszenia gotowości bojowej, doskonalenia struktury organizacyjnej i stanu technicznego armii. W związku z tym, Ministerstwo Obrony Narodowej przystąpiło do opracowania pierwszego długofalowego planu rozwoju sił zbrojnych, opartego na dokonującym się postępie technicznym i wzrastających możliwościach ekonomicznych kraju.

x
x x

POWAŻNY WZROST ILOŚCIOWY SIŁ ZBROJNYCH W LATACH 1949-1955

Gwałtowne zaostrenie się sytuacji międzynarodowej, spowodowane wybuchem wojny w Korei oraz wzmagającymi się dążeniami odwetowymi w Niemczech zachodnich, dyktowało konieczność wzmocnienia wysiłków obronnych w celu zapewnienia bezpieczeństwa i nienaruszalności naszych granic.

Realizowany w tej sytuacji proces planowania obronnego zakładał przede wszystkim dynamiczny, ilościowy wzrost sił zbrojnych oraz podnoszenie ich gotowości bojowej. Uzbrojenie i wyposażenie nowotworzonych oddziałów i związków taktycznych związane było z rozbudową i modernizacją istniejącej bazy przemysłu zbrojeniowego oraz wymagało zbudowania od podstaw nowych zakładów, które podjęłyby produkcję zasadniczych rodzajów sprzętu i uzbrojenia, zwłaszcza nowoczesnych, nie produkowanych dotychczas w kraju samolotów odrzutowych, czołgów, nowych typów dział, środków łączności itp.

Planowany rozwój sił zbrojnych ściśle zazębiał się z opracowanymi, wstępnymi założeniami pierwszego długofalowego planu gospodarczego kraju na lata 1949-1955, przewidującego forsowną industrializację w oparciu o rozwój przemysłu ciężkiego, hutnictwa, przemysłu maszynowego, chemicznego i energetycznego. Zwiększone potrzeby obronne spowodowały, jednak, że początkowe założenia planu nie odpowiadały nowym wymaganiom, stąd też już w pierwszym etapie realizacji planu 6-cio letniego należało dokonać rewizji poprzednich jego założeń.

Generalne założenia planu rozwoju sił zbrojnych przewidywały zwiększenie liczebności i ciężaru gatunkowego artylerii naziemnej i przeciwlotniczej, formowanie pierwszych związków taktycznych wojsk pancernych i zmechanizowanych oraz utworzenie w strukturze organizacyjnej wojsk ogniwa korpusnego, formowanie jednostek OPL OK i lotnictwa, reorganizację jednostek wszystkich rodzajów wojsk i służb oraz rozszerzenie bazy szkoleniowa.

Dokonujący się w gwałtownym tempie proces ilościowego wzrostu sił zbrojnych powodował również pewne niekorzystne zjawiska z punktu widzenia całości problematyki obronnej.

Wprawdzie nowo formowane związki taktyczne, dzięki zwiększeniu ilości podstawowego uzbrojenia i transportu samochodowego, miały znaczną siłę przebojową i stosunkowo duże możliwości manewrowe, jednak ze względu na nierównomierny poziom wyposażenia poszczególnych ogniw, zwłaszcza w dziedzinie łączności, sprzętu inżynieryjno-saperskiego i chemicznego oraz niepełne wyposażenie organów zaopatrywania i technicznego zabezpieczenia, możliwości bojowe poszczególnych jednostek były w znacznym stopniu ograniczone.

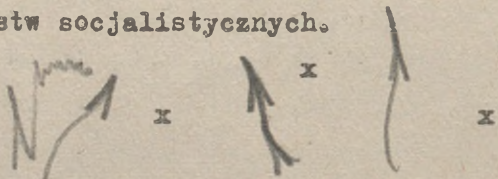
Szczególnie niekorzystnie na poziom^{ie} gotowości sił zbrojnych odbijał się stosunkowo przestarzały system mobilizacyjny, zakładający zbyt długie terminy mobilizacji oddziałów i związków taktycznych. Nierozstrzygnięte były również problemy szkolenia rezerw. Najbardziej jednak ujemne zjawisko zaistniało w związku z niezachowaniem niezbędnych proporcji między potrzebami obronnymi a możliwościami ekonomicznymi kraju co w konsekwencji spowodowało poważne zakłócenia w harmonijnym rozwoju całości gospodarki narodowej.

W celu zabezpieczenia potrzeb sił zbrojnych - w latach 1950/51 zainicjowano prace związane z operacyjnym przygotowaniem terytorium kraju. Długofalowy program tych prac obejmował przygotowanie dla celów obronnych szeregu tranzytowych i rokadowych linii kolejowych oraz dróg i mostów, przystosowanych do masowego ruchu wojsk, rozbudowę systemu łączności i sieci lotnisk oraz przygotowanie fortyfikacyjne wybrzeża.

W maju 1955 r. podpisany został w Warszawie przez przedstawicieli ośmiu państw europejskich należących do obozu socjalizmu - układ o przyjaźni, współpracy i pomocy wzajemnej tzw. Układ Warszawski.

Zarówno Układ Warszawski, jak i Uchwała o utworzeniu Naczelnego Dowództwa Zjednoczonych Sił Zbrojnych Państw Uczestników Układu powstały jako wyraz samoobrony tych państw przed groźbą, jaką stanowiło dla ich bezpieczeństwa uprzednie utworzenie agresywnych bloków wojskowych z udziałem zmilitaryzowanych Niemiec zachodnich.

Zawarcie Układu było ważnym krokiem na drodze uzgodnienia i powiązania dotychczasowych wysiłków obronnych poszczególnych państw socjalistycznych w ramach wspólnych gwarancji i jednolitego, kolektywnego systemu bezpieczeństwa. W tym układzie w znacznym stopniu wzrosła rola i miejsce Polski i polskich sił zbrojnych, stanowiących silne ogniwo w systemie obrony państw socjalistycznych.

LATA 1956-1960 POCZĄTKI ZMIAN JAKOŚCIOWYCH I PRZYGOTOWANIE WARUNKÓW DO ZMIANY ZASADNICZEJ

Włącznie do systemu uzbrojenia armii największych mocarstw - USA, ZSRR i Wielkiej Brytanii broni masowego rażenia oraz środków, umożliwiających przenoszenie tej broni na ogromne odległości, zapoczątkowało proces jakościowo nowych przeobrażeń we wszystkich dziedzinach teorii i praktyki współczesnej sztuki wojennej. Nowe rodzaje uzbrojenia i ich taktyczno-techniczne właściwości w sposób radykalny zmieniające charakter wojny, zwłaszcza zasady organizacji i mobilizacji sił zbrojnych, rolę

i sytuację głębokich obszarów tyłowych oraz sposób, tempo i skalę prowadzenia działań, wskazywały na konieczność dokonania gruntownych przeobrażeń we wszystkich dziedzinach obronności. Dalszy jej rozwój w oparciu o poprzednie zasady, zwłaszcza o niezmienione w swej istocie od czasów drugiej wojny światowej podstawowe rodzaje uzbrojenia i wyposażenia, dotychczasową strukturą organizacyjną sił zbrojnych, system mobilizacyjny oraz zasady szkolenia i dowodzenia, nie odpowiadały już zmienionej sytuacji, ani nie sprzyjały sprawie dalszego, efektywnego podnoszenia gotowości bojowej.

U podstaw nowo opracowanej przez Ministerstwo Obrony Narodowej, w porozumieniu z Naczelnym Dowództwem Zjednoczonych Sił Układu Warszawskiego i przyjętej przez kierownictwo Partii i Rządu długofalowej koncepcji obronnej, którą należało wprowadzić w życie w latach 1956-1960 i w latach późniejszych, zawarte było przekonanie, że w nowych, zmienionych warunkach, dalszy rozwój sił obronnych i w ogóle obronności winien zapewnić w ciągu najbliższych kilku lat stworzenie takich materialnych, organizacyjnych i teoretyczno-naukowych podstaw, które umożliwiłyby w konsekwencji przejście do zasadniczych jakościowych przeobrażeń we wszystkich aspektach nowoczesnie pojętej obronności.

Biorąc pod uwagę znaczenie Polski jako uczestnika Układu Warszawskiego, położenie kraju na najważniejszym - ruro-sko-berlińsko-warszawskim kierunku strategicznym oraz rolę i miejsce naszych sił zbrojnych, stanowiących jeden z czołowych rzutów strategicznych naszego układu obronnego, nowo opracowana koncepcja uwzględniała również te najistotniejsze elementy w rozwoju międzynarodowej sytuacji politycznej i strategicznej w świecie oraz te jakościowe nowe zmiany zachodzące w naszej ekonomice i w powszechnym rozwoju nauk i postępu technicznego, zwłaszcza w dziedzinie środków prowadzenia wojny, które pośrednio lub bezpośrednio mogłyby wywierać wpływ na jakość i charakter naszego wysiłku obronnego.

W szczególności z uwagi na niedopuszczalność prowadzenia na europejskim TDW jakichkolwiek wojen lokalnych, w których zagrożone byłyby interesy któregośkolwiek państwa socjalistycznego oraz wobec przekonania, że wojna w Europie mogłaby mieć

jedynie charakter koalicyjny, koncepcja zakładała potrzebę umacniania zwartości, siły i gotowości bojowej sojuszu obronnego państw socjalistycznych oraz stopniowe likwidowanie różnic i dysproporcji między poziomem wyposażenia i przygotowania poszczególnych ogniw tego sojuszu i zbliżenie ich do poziomu jego przodującego ognia - Armii Radzieckiej.

Stąd też wynikała potrzeba dokonania odpowiednich zmian w dotychczasowej organizacji sił zbrojnych oraz zorganizowania wewnętrznego systemu obrony, jak również stworzenia w tym celu niezbędnej bazy materiałowej, naukowo-technicznej i operacyjnej.

Opracowana w oparciu o wymienione założenia koncepcja dalszego rozwoju i doskonalenia sił obronnych obejmowała w swej istocie całokształt zasadniczych kierunków decydujących o wysiłku obronnym państwa. W wyniku realizacji najważniejszych jej postulatów, w latach 1956-1960 dokonane zostały poważne przeobrażenia, umożliwiające przejście w następnych latach do kolejnych zasadniczych zmian strukturalnych.

W zakresie przygotowania sił zbrojnych zarysował się ich podział na wojska operacyjne i wojska przeznaczane do działań na obszarze kraju.

W celu zagwarantowania operatywnego systemu dowodzenia siłami zbrojnymi sprecyzowano rolę, miejsce i zadania kierowniczych organów MON, zwłaszcza Sztabu Generalnego - jako podstawowego organu planującego całokształt zamierzeń obronnych oraz Inspektoratu Szkolenia MON jako organu odpowiedzialnego za przygotowanie i przyjęcie na wypadek wojny dowodzenia tymi siłami operacyjnymi, które wejdą w skład Zjednoczonych Sił Zbrojnych Układu Warszawskiego. Ustalona została rola dowództw OW jako organów dowodzenia związków wojsk operacyjnych oraz jako organów dowodzenia wojsk OTK. Sprecyzowano również zadania lotnictwa operacyjnego i wojsk OPK.

W wyniku przeprowadzonych w latach 1955-1956 kolejnych redukcji stanów osobowych i zmniejszenia ogólnej liczebności wojska o przeszło 150.000 ludzi, rozformowania szeregu mało-wartościowych pod względem wyposażenia i możliwości bojowych związków taktycznych, wyeliminowania szczebla korpuśnego oraz po przeprowadzeniu zmian w strukturze organizacyjnej pozostałych wojsk - osiągnięto poważne zmiany we wszystkich ogniwach Sił Zbrojnych.

W latach 1956-1960 zasadniczej zmianie uległ wzajemny stosunek procentowy poszczególnych rodzajów sił zbrojnych i rodzajów wojsk np.:

a/ wojska lądowe stanowiące w 1955 r. 74,9% sił zbrojnych w 1960 roku zmniejszyły się o 11%;

b/ wojska pancerne i zmechanizowane w ramach wojsk lądowych wzrosły o 10%, natomiast udział piechoty spadł z 25,7% do 5,3%;

c/ uzyskano całkowitą motoryzację wszystkich rodzajów wojsk;

Dużym przeobrażeniem organizacyjnym i technicznym uległy związki lotnictwa operacyjnego i wojsk OPK. Sformowano pierwsze jednostki rakiet "ziemia-powietrze".

W latach 1956-1957 w związku z przechodzeniem przemysłu zbrojeniowego na nowe uruchomienia, wyposażenie poszczególnych związków taktycznych i oddziałów w dużej mierze uległo poprawie kosztem rozformowanych jednostek, jednak w miarę otrzymywania z przemysłu krajowego oraz z importu nowego uzbrojenia i sprzętu proces zaopatrywania wojska oparty został na nowej podstawie.

Przeobrażeniu w dziedzinie organizacyjnego i materiałowo-technicznego rozwoju sił zbrojnych towarzyszyły zmiany doktrynalne w dziedzinie operacyjno-taktycznego i bojowego szkolenia wojsk, przy czym charakterystycznym zjawiskiem w tym zakresie było to, że nasza myśl teoretyczna i kierunki szkolenia wyprzedzały w pewnym stopniu rozwój bazy materiałowej, stanowiąc niejako punkt wyjścia dla uzasadnienia poszczególnych zmian w koncepcji organizacyjnej i technicznej.

W zakresie przygotowania systemu obrony terytorium kraju do potrzeb wynikających z charakteru przyszłej wojny ustalone zostały wstępnie ogólne zasady, wykorzystania wojsk OTK przygotowanie gospodarki narodowej i administracji państwowej a zatem rola, miejsce i zadania poszczególnych resortów, zwłaszcza w dziedzinie świadczeń na rzecz wysiłku obronnego. Sprecyzowane zostały ogólne potrzeby w zakresie operacyjnego, mobilizacyjnego i technicznego przygotowania komunikacji, łączności oraz przemysłu głównie zbrojeniowego.

GŁÓWNE PROBLEMY ROZWOJU OBRONNOŚCI od 1961 roku

Obok ogólnych korzystnych dla obozu socjalistycznego zmian, jakie zaszły w ostatnich latach w układzie sił na świecie, tendencje wojenne na Zachodzie są nadal silne, a groźba wywołania wojny przez agresywne koła imperialistyczne nie zniknęła.

Jednak fakt zmiany układu sił, w najnowszych rodzajach broni na korzyść obozu socjalizmu i utrzymania się przewagi tego obozu w zakresie broni konwencjonalnych stworzył sytuację, w której po raz pierwszy w dziejach ludzkości pojawiły się realne możliwości zapobieżenia wojnie i zarazem narzucenia imperializmowi polityki pokojowego współistnienia.

Polityka ta zyskuje zrozumienie również ze strony co rozsądniejszych zachodnich polityków, ale jednym z zasadniczych, niezbędnych warunków jej zwycięstwa jest utrzymywanie sił obronnych krajów socjalistycznych na tak wysokim poziomie, któryby przekonywująco świadczył o naszej odporności na agresję, unaoczniając potencjalnym napastnikom, że w ewentualnej wojnie nie będą mieli żadnych szans w bezpośrednim starciu sił zbrojnych, ani też nie zastaną naszych krajów nieprzygotowanych na zaskakujące uderzenie jądrowe.

Tylko pod tym warunkiem możliwe będzie wygranie walki o pokojowe rozwiązanie spornych problemów międzynarodowych, zachowanie i umocnienie pokoju, zapewnienie dalszego, szybkiego, wszechstronnego rozwoju ekonomicznego i kulturalnego państw socjalistycznych i osiągnięcie tą drogą rozstrzygnięcia we współzawodnictwie z kapitalizmem.

Zapewnienie tego warunku wymaga od krajów socjalistycznych - w tym i od Polski - poważnych wysiłków, zaangażowania dużej ilości środków materialnych i pracy ludzkiej.

Wyższość naszego ustroju, jego dynamiczne cechy rozwojowe, zgodność celów i dążeń kierownictwa i społeczeństwa pozwalają nam kształtować obronność na wyższym poziomie i w szybszym tempie niż w krajach kapitalistycznych. Dlatego też w procesie przygotowania naszej obronności na przestrzeni ostatnich lat nastąpił poważny postęp mimo ograniczonych środków wydzielanych na ten cel.

Niełatwo jest, o dodatkowe środki na rzecz obronności wobec potrzeb pokojowego rozwoju kraju. Chodzi zatem głównie o maksymalne, najbardziej celowe wykorzystanie przyznanych już środków na cele obronne przy odpowiednim przygotowaniu wszystkich ogniw naszego życia społecznego i gospodarczego do spełniania zadań obronnych, z jednoczesnym wykorzystaniem rezerw tkwiących w naszej specjalistycznej gospodarce i w naszym społeczeństwie. Wyzyskanie tych rezerw staje się możliwe poprzez dokonanie odpowiednich posunięć organizacyjno-mobilizacyjnych w gospodarce narodowej, odpowiednie ujęcie organizacyjne społeczeństwa, poprzez koordynowanie rozwoju poszczególnych gałęzi gospodarki narodowej w takim kierunku, aby służąc potrzebom pokojowego budownictwa mogły być przydatne na potrzeby obronności przy jednoczesnym takim kształtowaniu poczynąń obronnych, aby one z kolei mogły być w określonym stopniu angażowane w pokojowym budownictwie.

Pojęcie działań wojennych przenosi się dziś nie tylko na siły zbrojne, lecz na całość kraju i społeczeństwa.

Zmieniony obraz zagrożenia i wojny niepomniernie poszerzył zakres wysiłku obronnego w ogóle, a wobec faktu zagrożenia samego istnienia krajów, skala i rozmach przygotowań obronnych przerasta znane dotychczas pojęcie, znaną dotychczas praktykę. Dlatego też obecny etap rozwoju naszej obronności charakteryzuje się głównie dalszym wyrównaniem tych dysproporcji, jakie istniały dotychczas między rozwojem sił zbrojnych, a przygotowaniem całości systemu obronnego państwa.

W wyniku wieloletnich studiów operacyjnych, uwzględniających doświadczenia i konkretne zamierzenia podejmowane w dziedzinie obronności w innych krajach, została wypracowana optymalna dla naszych warunków koncepcja jednolitego ujmowania zagadnień obronności. Nie jest to już sprawa jednego resortu. Obecnie zagadnienia obronności nie stanowią wyodrębnionej zamkniętej dziedziny, lecz występują we wszystkich aspektach naszego życia gospodarczego i kulturalnego, w polityce wewnętrznej i zagranicznej, we wzajemnym powiązaniu i rozwoju wszystkich sił.

Uwzględniając zmieniony obraz współczesnej wojny, gdy jej losy rozstrzygać będą nie tylko siły zbrojne walczące

w bezpośrednim zetknięciu z nieprzyjacielem, lecz w nie mniejszej mierze zdolność kraju do przetrwania i przeciwstawiania się napadowi jądrowemu - obronność nasza rozwija się nadal w dwóch pionach:

- wojsk operacyjnych, a więc sił uderzeniowych przeznaczonych do działań na zewnętrznym froncie walki;
- przygotowanie systemu obrony terytorium kraju do działania w przewidywanych warunkach wojny rakietowo-jądrowej.

Oba te kierunki rozwoju obronności traktuje się jako nierozdzielna całość ściśle współdziałającą w poszczególnymi ogniwami wspólnego systemu obronnego państw uczestników Układu Warszawskiego. Przy tym, jeśli do niedawna jeszcze niemal całość wysiłku obronnego państwa skupiała się na wojskach operacyjnych, to obecnie zwrócono właściwą uwagę również na siły i przedsięwzięcia OTK.

Jeśli jednak wojska operacyjne są przygotowywane w myśl jednolitej dla sił zbrojnych Układu Warszawskiego koncepcji strategicznej, jednolitych zasad organizacyjno-mobilizacyjnych, to w rozwiązaniu zagadnień obrony terytorium kraju decydująca jest własna myśl operacyjna obok własnego wysiłku, a przede wszystkim kompleksowe ujmowanie wszystkich sił i środków obronnie zorganizowanego państwa.

Szczególna uwaga, jaką przywiązuje się do sprawy obronnego zorganizowania społeczeństwa, wynika z faktu, że jest to w naszych warunkach jedynie słuszną i realną drogą przygotowania narodu w warunkach pokojowych nie tylko do przeciwstawiania się trudnościom czasu wojny, ale i codziennego wdrażania społeczeństwa do umiejętności pokonywania zarówno doraźnych, awaryjnych trudności czasu pokojowego, jak i rozstrzygania niełatwych zadań budownictwa nowego ustroju, nowej gospodarki, nowego jakościowego społeczeństwa o znacznie wyższej sprawności działania.

Dośkonalenie zdolności społeczeństwa do szybkiego i sprawnego organizowania się do wykonania określonych przedsięwzięć społecznie użytecznych, rozwijanie różnorodnych form tego organizowania się w procesie pokojowej działalności, wyrażanie odporności organizmu społecznego na różnego rodzaju

nieprzewidziane trudne sytuacje, a przez to stopniowe niwelowanie różnicy między zorganizowaną działalnością społeczeństwa w okresie pokoju i w okresie wojny - stanowi istotny element w rozwijaniu i doskonaleniu systemu obrony terytorium kraju.

Mimo występujących przejściowo trudności, które niewątpliwie komplikują w poważnym stopniu naszą sytuację gospodarczą i wywierają ujemny wpływ na tempo doskonalenia gotowości obronnej państwa i rozwoju jego sił zbrojnych, ogólny wysiłek obrony państwa, przy uwzględnieniu nakładów na rozwój sił zbrojnych i bezpośrednie obronne przygotowanie zaplecza, jest w bieżącym pięcioleciu o 1/3 wyższy niż w ubiegłym pięcioleciu, przy czym wzrost nakładów na wojsko charakteryzuje wielkość 39,1%.

Szczególnie duże są bezpośrednie nakłady na uzbrojenie i wyposażenie techniczne sił zbrojnych. Charakteryzuje je najwyższe tempo wzrostu w całości wydatków obronnych. Stanowią one obecnie ponad 52% wydatków budżetowych MON, wobec 42% w minionym 5-leciu. Nakłady na zakup uzbrojenia i sprzętu technicznego wzrastają w bieżącym pięcioleciu o około 72% w stosunku do lat 1956-1960.

W procesie przestrajania i modernizacji armii poważna rola przypada krajowemu przemysłowi zbrojeniowemu, który realizuje dziś około 60% dostaw uzbrojenia i sprzętu technicznego.

x x

W rozwoju wojsk operacyjnych główną rolę odgrywa doprowadzenie ich do stanu możliwie najwyższej zdolności do działań w składzie Zjednoczonych Sił Zbrojnych Układu Warszawskiego zgodnie z jednolitymi założeniami operacyjnymi i osiągnięcie przez nie poziomu właściwego wojskom pierwszego rzutu strategicznego.

Widocznym rezultatem dotychczasowych wysiłków w tym zakresie jest rakietyzacja wojsk operacyjnych, pojawienie się w ich składzie jednostek radiotechnicznych, całkowita likwidacja oddziałów i związków taktycznych piechoty, zasadnicza funkcjonalna reorganizacja lotnictwa operacyjnego, wprowadzenie do wojsk nowych rodzajów uzbrojenia i techniki bojowej,

doprowadzenie znacznej części wojsk operacyjnych do stanu natychmiastowej gotowości i unowocześnienie ich systemu mobilizacyjnego.

Proces rakietyzacji wojsk nabiera coraz większego rozmachu. Od bazy organizacyjno-szkoleniowej, przeszło się do formowania jednostek raketowych we wszystkich rodzajach sił zbrojnych i organizowania bazy tyłów raketowych /jednostek dowozu rakiet i raketowych materiałów napędowych, elaboracji rakiet i ich remontu/.

Równolegle z rakietyzacją wojsk operacyjnych w dalszym ciągu skupia się wysiłki na większe ich upancernienie. Związki pancerne są bowiem najbardziej odporne na oddziaływanie broni masowego rażenia i zdolne do zapewnienia we współczesnej wojnie szybkiego tempa działania na całą głębokość operacji frontowej.

Po przeformowaniu dywizji piechoty na zmechanizowane w skład wojsk operacyjnych wchodzi dwa podstawowe typy ogólnowojskowych związków taktycznych = dywizje pancerne i zmechanizowane.

Współczesna wojna jest prowadzona również w dziedzinie radioelektronicznej. Doceniając znaczenie formy tej walki, forsownie rozwijano wojska radioelektroniczne. W ubiegłych latach powstały nowe jednostki tego typu, nastąpił liczny wzrost jednostek już istniejących oraz znaczny wzrost wyposażenia w odpowiedni sprzęt. Jeśli przyjmiemy za 100 globalną ilość urządzeń elektronicznych znajdujących się w 1957 r. w siłach zbrojnych, to w 1962 r. wskaźnik ten wyniósł 166.

W ubiegłe lata były kolejnym etapem dalszego przeobrażania lotnictwa w nowoczesny sprzęt ponaddźwiękowy o znacznie wyższych właściwościach pilotażowych i taktycznych. Nowe jakościowo uzbrojenie w kierowane pociski raketowe klasy "powietrze-powietrze" zapewnia wielokrotnie większą skuteczność niszczenia celów powietrznych. Poczyniono praktyczne kroki w kierunku usprawnienia dowodzenia lotnictwem operacyjnym poprzez jego wyodrębnienie w samodzielny związek operacyjny oraz w kierunku zwiększenia ciężaru gatunkowego lotnictwa rozpoznawczego i transportowego oraz zasięgu ich działania.

W celu maksymalnego dostosowania struktury organizacyjnej dowództw i sztabów czasu pokojowego do potrzeb wojny

i zbliżania jej do organizacji wojennej, usprawnienia systemu dowodzenia wojskami szczebla operacyjnego dokonano zmian w podporządkowaniu niektórych instytucji centralnych, zreorganizowano służbę komunikacji wojskowej, nadano nowe formy organizacyjne dowództwom Frontu i armii ogólnowojskowych, wzmocniono jednostki zabezpieczenia i obsługi tych dowództw.

Stopniowo powiększono ilość jednostek znajdujących się w stanie natychmiastowej gotowości do działań. W 1962 r. do stanu pełnej gotowości doprowadzono dalsze ogólnowojskowe związki taktyczne wojsk lądowych. W chwili obecnej w stanie stałej gotowości bojowej znajdują się wszystkie jednostki lotnicze lotnictwa operacyjnego, znaczna część jednostek bojowych wojsk lądowych i marynarki wojennej.

Dokonano również istotnych zmian w systemie mobilizacji wojsk operacyjnych. Poprzez skrócenie terminów mobilizacyjnego uzupełnienia i mobilizowania większości jednostek wojskowych zapewniono im osiągnięcie gotowości do natychmiastowych działań lub w czasie bardzo krótkim od momentu powzięcia decyzji o ich uzupełnieniu do stanu pełnej gotowości bojowej.

W dziedzinie doskonalenia wojsk operacyjnych rozszerzono zakres i rozmach przedsięwzięć szkoleniowych realizowanych w oparciu o własne plany szkolenia i w ramach Zjednoczonych Sił Zbrojnych.

Do 1959 r. w przygotowaniu wojsk operacyjnych dominowało w zasadzie jednonarodowe szkolenie operacyjne prowadzone tylko w ramach naszego kraju. W latach 1959-1961 rozwinęto proces zgrywania naszych wojsk operacyjnych z wojskami Armii Radzieckiej. W ubiegłym roku weszliśmy w kolejną wyższą fazę rozwoju współdziałania z armiami zaprzyjaźnionymi i zapoczątkowano po raz pierwszy wielonarodowe szkolenie operacyjne. Należy stwierdzić, że nowe formy i metody szkolenia operacyjnego w ramach Zjednoczonych Sił Zbrojnych, które zapoczątkowano i które będą rozwijane i doskonalone pozwolą na osiągnięcie wyższego poziomu współdziałania tych sił przy wykonywaniu wspólnych zadań operacyjno-taktycznych.

Uzyskano poważne osiągnięcia w dziedzinie planowania, organizowania i prowadzenia współczesnych operacji i wybitnie

manewrowych form działań w początkowym okresie wojny. Trzeba podkreślić, że zakładane w procesie szkolenia szybsze tempo natarcia wojsk i większy rozmach operacji zaczepnej zdały egzamin w toku różnorodnych ćwiczeń. Osiągnięto znaczny postęp w dziedzinie planowania i prowadzenia kombinowanej morskiej i powietrznej operacji desantowej oraz przeciwdesantowej z udziałem związków operacyjnych i taktycznych wszystkich rodzajów sił zbrojnych.

W rezultacie wielu przedsięwzięć szkoleniowych, wyraźnie skryształizowała się rola i miejsce naszej marynarki wojennej w składzie sił morskich państw obozu socjalistycznego.

W bieżącym roku i w latach następnych będzie trwał proces dalszego, jakościowego modernizowania wszystkich rodzajów sił wojsk operacyjnych.

W założonym procesie przeobrażania wojsk główną uwagę zwraca się nadal na konsekwentną realizację planów rakietyzacji wojsk.

Do końca bieżącej pięciolatki wojska rakietowe staną się podstawową ogniową siłą uderzeniową wojsk operacyjnych.

W zakresie upancernienia wojsk w latach przyszłych nastąpią dalsze jakościowe przeobrażenia. Ilość pancernych związków taktycznych wzrośnie o 25%, co w rezultacie będzie stanowić jedną trzecią ogólnowojskowych związków taktycznych. Pozostałą część będą stanowić zmechanizowane związki taktyczne o dużym stopniu upancernienia. Do 1965 roku 60% sprzętu pancernego będą stanowić wchodzące do uzbrojenia ozołgi nowych wzorów. Do tego czasu nastąpi siedmiokrotny wzrost ilości transporterów opancerzonych oraz dwukrotny wzrost ilości samochodów terenowych.

Podniesiona zostanie również zdolność bojowa związków taktycznych przeznaczonych do działań powietrzno-desantowych i morsko-desantowych.

Doskonalone i rozwijane będą jednostki radioelektroniczne. Przewiduje się, że do 1965 r. zostanie w zasadzie zakończony proces rozwijania jednostek rozpoznania i przeciwdziałania radioelektronicznego oraz nastąpi dwukrotny wzrost ilości należnego im wyposażenia. Dzięki temu wojska radiotechniczne uzyskają zdolność rozpoznania systemów radiowych i radiolokacyjnych nieprzyjaciela i przeciwdziałania tym systemom, a pułap

wykrywania samolotów nieprzyjaciela wzrośnie o dalsze 9 tys. metrów.

Ostatnio obserwuje się szczególny rozwój i doskonalenie systemu obrony terytorium kraju.

Prowadzone w Ministerstwie Obrony Narodowej na przestrzeni ostatnich lat prace w zakresie ujęcia spraw obronności państwa w ramach jednolitego systemu zarówno w sensie odpowiedzialności za generalne ustalenia koncepcyjne, jak i w sensie wykonawstwa znalazły swój wyraz w określonych aktach normatywnych i weszły obecnie w stadium konkretnej realizacji we wszystkich podstawowych ogniach aparatu politycznego, administracyjnego, gospodarczego oraz sił zbrojnych.

W aktach tych, zatwierdzonych przez Komitet Obrony Kraju, zostały ujęte podstawowe zadania i założenia obrony terytorium kraju, ogólna struktura i zasady działania władz państwowych oraz zasady planowania operacyjno-obronnego i prac organizacyjno-mobilizacyjnych w wojskach obrony terytorium kraju, w działaniach gospodarki narodowej i administracji państwowej oraz w układzie terytorialnym.

Głównym celem obrony terytorium kraju jest zapewnienie normalnego funkcjonowania życia polityczno-administracyjnego i gospodarczego państwa, ochrona ludności, obiektów i wszelkich dóbr materialnych i kulturalnych narodu przed skutkami działania broni masowego rażenia przeciwnika, zwalczanie sił zbrojnych i dywersji nieprzyjaciela na obszarze kraju oraz zabezpieczenie działalności wojsk operacyjnych.

Dla realizacji głównego celu i szczególnych zadań obronnych w systemie obrony terytorium kraju występują trzy układy z ich siłami i środkami:

- układ militarny z wojskami obrony terytorium kraju;
- układ funkcjonalny, obejmujący działy resortów gospodarki narodowej i administracji państwowej z ich zmilitaryzowanymi oddziałami różnych specjalności;
- układ terytorialny obejmujący województwa, powiaty i niższe szczeble organizacyjne z ich siłami i środkami typu wojskowego, zmilitaryzowanego i oddziałami samoobrony.

Wojska obrony terytorium kraju obejmują wojska OPK działające jednocześnie w systemie obrony powietrznej państw

Układu Warszawskiego, wojska drogowo-mostowe i inżynieryjno-techniczne, wojska wewnętrzne /KBW, WOP/wojska obrony wybrzeża morskiego oraz jednostki szkolne, saperowe, zaopatrywania itp. Funkcją tych wojsk jest obrona obszaru powietrznego i wybrzeża morskiego, walka z desantami powietrznymi i grupami specjalnego znaczenia przeciwnika, zabezpieczenie działań wojsk operacyjnych poprzez umożliwienie im przegrupowania, zaopatrywanie, uzupełnianie a także pomoc siłami układu funkcjonalnego i terytorialnego w likwidacji skutków uderzeń broni masowego rażenia.

Podobnie jak wojska operacyjne, wojska OTK są odpowiednio przygotowywane, doskonalone i rozwijane.

Proces rakietyzacji obejmuje w całej rozciągłości wojska OPK i siły obrony wybrzeża morskiego. Przyjmując stan jednostek rakietowych "ziemia-powietrze" w 1961 roku za 100 to już w bieżącym roku wskaźnik też wzrasta do 625.

Przewiduje się, że w najbliższych latach zostanie zakończony proces rakietyzacji wojsk OPK przewidziany w bieżącym planie gotowości bojowej.

Jednostki lotnictwa OPK otrzymują systematycznie najnowsze typy samolotów zdolne do spełniania zadań obrony powietrznej obszaru kraju. Rozwijają się nieustannie jednostki radiotechniczne wojsk OPK.

W ramach rozwoju i doskonalenia wojsk drogowo-mostowych, inżynieryjno-technicznych, zreorganizowano istniejące i sformowano szereg nowych jednostek dostosowanych do zabezpieczenia systemu komunikacji kolejowej i na drogach kołowych, do zabezpieczenia przepraw na dużych przeszkodach na obszarze kraju. Zorganizowano zawiązki wielu jednostek łączności dla zabezpieczenia sprawnego systemu dowodzenia wojskami OTK.

Reorganizacja i modernizacja objęła i będzie nadal kontynuowana w wojskach wewnętrznych. W KBW obok doskonalenia organizacji uzbrojenia i wyposażenia brygad manewrowych organizuje się szereg jednostek specjalistycznych: pontonowo-mostowych, łączności, chemicznych, inżynieryjnych z przeznaczeniem do zabezpieczenia funkcjonowania systemu kierowania krajem w warunkach wojny rakietowo-jądrowej. WOP przechodzi w coraz szerszym stopniu do obrony i ochrony granicy państwowej przy pomocy najnowszej aparatury technicznej.

Podobnie jak w wojskach operacyjnych doskonali się system gotowości i system mobilizacyjny wojsk obrony terytorium kraju. Poza wojskami OTK, których większość jest w stałej gotowości bojowej ustalono właściwe terminy gotowości bojowej pozostałych wojsk OTK, tak by w wielu wypadkach były one zdolne do zabezpieczenia rozwijania się wojsk operacyjnych.

W zagadnieniach mobilizacyjnych trwają intensywne prace nad radykalnym uporządkowaniem przydziałów rezerw osobowych, technicznych i materiałowych dla wojsk operacyjnych, wojsk OTK, sił układu funkcjonalnego i układu terytorialnego.

Zmilitaryzowane oddziały układu funkcjonalnego obejmują specjalistyczne jednostki organizowane w oparciu o istniejące zakłady i przedsiębiorstwa. Zadaniem ich jest odbudowa i utrzymanie w stanie zdolnym do eksploatacji linii i węzłów komunikacyjnych, łączności, obiektów przemysłowych, urządzeń komunalnych itp.

x

Siły i środki układu terytorialnego obejmują:

- a/ instytucje i jednostki typu wojskowego, a więc wojewódzkie i powiatowe sztaby wojskowe, pułki i baony obrony terytorialnej, WKW i WKR, komendy garnizonów i ich pododdziały, terytorialne instytucje i pododdziały WSW;
- b/ oddziały MO, oddziały ratownictwa technicznego, przeciwpożarowe, pomocy medycznej, transportowe i inne szczebla wojewódzkiego i powiatowego;
- c/ zakładowe i terenowe oddziały samoobrony obejmujące organizacyjnie w jednolitą całość istniejące obecnie w terenie i w zakładach pracy organizacje i służby typu ORMO, OPL, ochotniczą straż pożarną, LOK, PCK, straż przemysłowe, leśne itp.

Powiązanie w jedną całość wszystkich sił i środków układu terytorialnego jest zagadnieniem trudnym i złożonym. W grę wchodzi tu takie czynniki jak: równy stan organizacyjny tych sił i środków, równa ich podległość i podporządkowanie, tradycyjne nawyki i ustawienia w ogólnej strukturze kraju, w systemie szkolenia itp. Stopniowo, systematycznie, problem ten także zostanie rozwiązany zgodnie z ogólnymi założeniami obrony terytorium kraju.

Układ terytorialny, a więc województwa są podstawowym ogniem w systemie OTK łączącym w sobie zarówno elementy natury organizacyjno-administracyjnej, gospodarczej jak i militarnej. Na układzie terytorialnym spoczywa główny ciężar praktycznej realizacji przedsięwzięć w zakresie obrony przed bronią masowego rażenia a przede wszystkim ochrony ludności, zabezpieczenie działalności gospodarczej, utrzymanie dyscypliny i porządku wewnętrznego w oparciu o zorganizowane obronne społeczeństwo.

Część sił i środków układu terytorialnego istnieje już od dawna. Niektóre z nich powstały w roku bieżącym lub zostaną zorganizowane w latach przyszłych. W maju br. zorganizowano we wszystkich województwach pułki obrony terytorialnej podległe wojewódzkim sztabom wojskowym. Żołnierze tych pułków równoległe ze szkoleniem ogólnowojskowym i specjalistycznym wykonują prace użyteczne dla gospodarki narodowej. Charakter tych prac jest ściśle związany z zadaniami pułków na czas wojny, a głównie z likwidacją skutków uderzeń broni masowego rażenia poprzez usuwanie zniszczeń różnego rodzaju, odbudowę i utrzymanie działania ważnych obiektów gospodarczych, komunikacyjnych i innych.

Pułki te obecnie o organizacji kompanijnej w latach przyszłych zostaną odpowiednio powiększone i przejdą na strukturę batalionową. W woj. katowickim już od przyszłego roku organizuje się brygadę obrony terytorialnej.

W oparciu o znowelizowaną ustawę o powszechnym obowiązku służby wojskowej od 1964 roku będą organizowane sukcesywnie powiatowe bataliony obrony terytorialnej.

x

Odpowiednio do przyjętej przez Komitet Obrony Kraju struktury naczelnych i terenowych władz państwowych oraz struktury sił i środków obrony terytorium kraju przygotowuje się na okres wojny system kierownictwa państwowego i dowodzenia siłami i środkami.

System ten ustala, że całokształtem życia kraju i spraw obronnych w okresie bezpośredniego zagrożenia bezpieczeństwa kraju i w okresie wojny kierować będzie Komitet Obrony Kraju. W województwach, powiatach i niżej kierownictwo przejmą odpowiednio wojewódzkie, powiatowe i lokalne komitety obrony. Aparatem wykonawczym komitetów obrony są tzw. działy grupujące w organicznym powiązaniu na szczeblu centralnym resorty gospodarki

narodowej i administracji państwowej, według pokrewnych kierunków działalności i odpowiednich instytucji na szczeblu województw i powiatów.

Spółród wszystkich działów trzem powierzono funkcje wiodące, kierownicze:

- działowi politycznemu w zakresie partyjno-politycznego kierownictwa;
- działowi militarnemu, a więc Ministrowi Obrony Narodowej i Sztabowi Generalnemu w zakresie przygotowania operacyjno-obronnego kraju;
- działowi planowania i ekonomiki w zakresie ekonomiczno-obronnego przygotowania kraju.

W ubiegłym roku Komitet Obrony Kraju powołał osoby odpowiedzialne za przygotowanie funkcjonowania działów KOK oraz prowadzone w nich planowanie operacyjno-obronne i prace organizacyjno-mobilizacyjne. Do bieżącego prowadzenia tych prac powołano etatowych szefów zespołów planowania operacyjno-obronnego i odpowiednie zespoły robocze ze składu poszczególnych resortów gospodarki narodowej i administracji państwowej.

Poważnym przedsięwzięciem organizacyjnym w zakresie rozwoju systemu OTK było powołanie w ubiegłym roku wojewódzkich komitetów obrony kierowanych przez przewodniczących prezydiów WRN w ścisłym współdziałaniu z I Sekretarzami KW PZPR, sformowanie działów tych komitetów obrony oraz zorganizowanie wojewódzkich sztabów wojskowych. Te ostatnie w okresie pokoju mają inicjować i koordynować wszelką działalność związaną z przygotowaniem obrony terytoriów województw, prowadzić planowanie operacyjno-obronne i szkoleniowe, prace organizacyjno-mobilizacyjne oraz planować i koordynować przygotowanie wszystkich sił i środków występujących w układzie terytorialnym.

Od 1964 roku przewiduje się sukcesywne powoływanie powiatowych komitetów obrony i organizowanie powiatowych sztabów wojskowych.

Rozwinięto powyższą pracę w zakresie rozbudowy społecznych form przygotowania obronnego kraju. Został nadany właściwy kierunek działalności Ligi Obrony Kraju, która zapoczątkowała organizację i szkolenie oddziałów samoobrony, głównie

terenowych. Na podstawie porozumienia zawartego między LOK, PCK, ZOSP, ORMP, AERL, TOPL zapoczątkowano skoordynowaną pracę tych organizacji w zakresie społecznego przygotowania ludności do wykonywania zadań na rzecz obronności kraju.

x

Odpowiednio do generalnych założeń obrony terytorium kraju i zadań sił i środków OTK rozwinęto system szkolenia obronnego w wojskach OTK, w układzie funkcjonalnym i w układzie terytorialnym.

W oparciu o odpowiednie dyrektywy szkoleniowe Komitetu Obrony Kraju zorganizowano szereg ćwiczeń mających na celu zgrywanie działań poszczególnych rodzajów wojsk OTK z siłami i środkami układu funkcjonalnego i terytorialnego, powiązanie we wspólnej działalności organów centralnego kierownictwa z terenowymi komitetami obrony, dowództw i sztabów wojskowych z organami kierownictwa cywilnego na wszystkich szczeblach.

Centralne ćwiczenie z zakresu OTK pod kryptonimem "Mazowsze" przeprowadzone w kwietniu bieżącego roku przez Prezesa Rady Ministrów i Ministra Obrony Narodowej z udziałem 16 resortów, czterech okręgów wojskowych oraz dziewięciu województw komitetów obrony potwierdziło generalia założenia systemu obrony terytorium kraju dostarczając jednocześnie wielu cennych wniosków zarówno w zakresie planowania OTK jak i szczegółowego wykonawstwa na odpowiednich szczeblach.

Inne ćwiczenia specjalistyczne jak np. pod kryptonimem "Przemysł", ćwiczenia okręgów wojskowych, KBW, WOP, wojewódzkich komitetów obrony pogłębiły i uszczegółowiły wnioski z ćwiczenia "Mazowsze".

Od roku przyszłego przechodzi się do długofalowego planowania i prowadzenia szkolenia w systemie OTK. Jednocześnie obok uprzednio wspomnianych założeń szkoleniowych przewidyuje się prowadzenie na szeroką skalę wspólnych ćwiczeń wojsk operacyjnych i odpowiednich ogniw sił i środków obrony terytorium kraju.

x

x

O jakości prac w dziedzinie obronności decydują kadry, /wśród których jedno z poczesnych miejsc zajmuje kadra wojskowa/, systematycznie przygotowane^{wy} do realizacji swych zadań.

W ubiegłych latach zmniejszył się radykalnie odsetek oficerów nie posiadających pełnego średniego wykształcenia. Nie przekracza on dziś 11%. Podniósł się również stan wyszkolenia wojskowego oficerów. Ilość absolwentów akademii wojskowych wynosi dziś 12% stanu kadry oficerskiej. Ponad 10% oficerów ma wyższe wykształcenie cywilne przydatne w wojsku.

Konieczność kształcenia i doskonalenia kadr dla systemu obrony terytorium kraju spowodowała zorganizowanie w bieżącym roku Katedry i kursów OTK, a także komórek naukowych i szkoleniowych OPK w Akademii Sztabu Generalnego. Tak więc pierwsza wyższa uczelnia wojskowa w kraju inicjuje i rozpoczyna praktyczną realizację studiów naukowo-badawczych i prac szkoleniowych w dziedzinie obrony terytorium kraju.

Przewiduje się, że od przyszłego roku kursy OTK w ASG oprócz oficerów pionu OTK obejmą także towarzyszy cywilnych kandydatów na odpowiednie stanowiska w aparacie centralnych władz wojewódzkich oraz odpowiednich jednostek i oddziałach sił układu funkcjonalnego i terytorialnego.

Procesowi modernizacji i utechnicznienia wojsk operacyjnych i wojsk OTK towarzyszy proces technizacji kadry oficerskiej. W ciągu minionych 5-ciu lat wzrósł prawie dwukrotnie procent oficerów z wyższym wykształceniem technicznym. W 1958 roku stanowili oni 4,2% ogółu kadry - dziś 8,1%, z uwzględnieniem zaś techników 23%.

Systematycznie maleje liczba podoficerów bez pełnej szkoły podstawowej. W porównaniu z 1959 rokiem odsetek takich podoficerów obniżył się z 14% do 4%. Obserwuje się równocześnie poważny wzrost podoficerów z wykształceniem średnim.

Przedstawiony obraz rozwoju i główne zagadnienia systemu obronnego PRL są dalece niepełne i nie wyczerpują całości problemu. Istotny jest fakt, że system obrony rozwija się i doskonali. Organizując obronność Polski Ludowej zbiera się pod uwagę, że o ostatecznym zwycięstwie nad kapitalizmem rozstrzyga dziś front polityczny i gospodarczy. Ale by na tym froncie uzyskać powodzenie, potrzebne jest jednocześnie kompleksowe rozwijanie naszej gotowości obronnej. Dorobek 20 lat naszych sił zbrojnych pod kierownictwem Partii i w ścisłej więzi z klasą robotniczą i masami ludowymi gwarantuje dalszy i nieustanny rozwój naszej obronności.

Zródła:

1. Problemy obronności PRL - wyd. MON 1961 rok.
2. Węzłowe aktualne zagadnienia OTK - wyd. MON 1963 r.
3. Doświadczenia i wnioski z ćwiczenia "Mazowsze" - wyd. MON 1963 r.
4. Aktualne doktryny i przygotowania wojenne oraz niektóre problemy obrony terytorium państw NATO - wyd. MON 1963 r.

Gen.bryg. Bolesław CHOCHA

Odbito 50 egz.

Egz.nr 1-50 Bibl.tajna

Wyk.gen.bryg. CHOCHA

Druk.K.L.

Nr.ks.2111/WW